

Arkeologisk förundersökning

Södergårdens stenrör

- inför planerad utvidgning av Södergårdens industriområde

Nässjö socken i Nässjö kommun

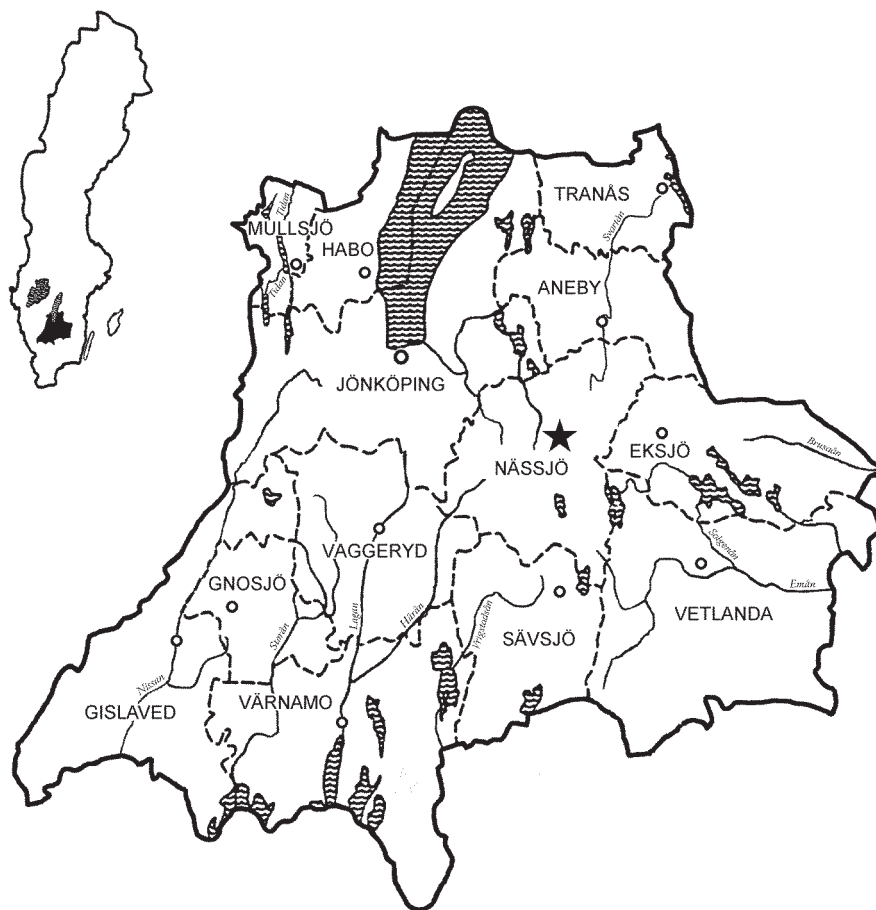
Jönköpings län

Arkeologisk förundersökning

Södergårdens stenrör

– inför planerad utvidgning av Södergårdens industriområde

*Nässjö socken i Nässjö kommun
Jönköpings län*

Rapport, foto och ritningar: Britt Ajneborn, Anna Kristensson och Anna Ödeén
 Grafisk design: Anna Stålhammar
 Tryckning och distribution: Marita Tidblom
 Omslagsfoto: Britt Ajneborn och Anna Ödeén. Foto: Anna Kristensson

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
 Tel: 036-30 18 00
 E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd: Ur allmänt kartmaterial från Lantmäteriet. Medgivande 94.0133

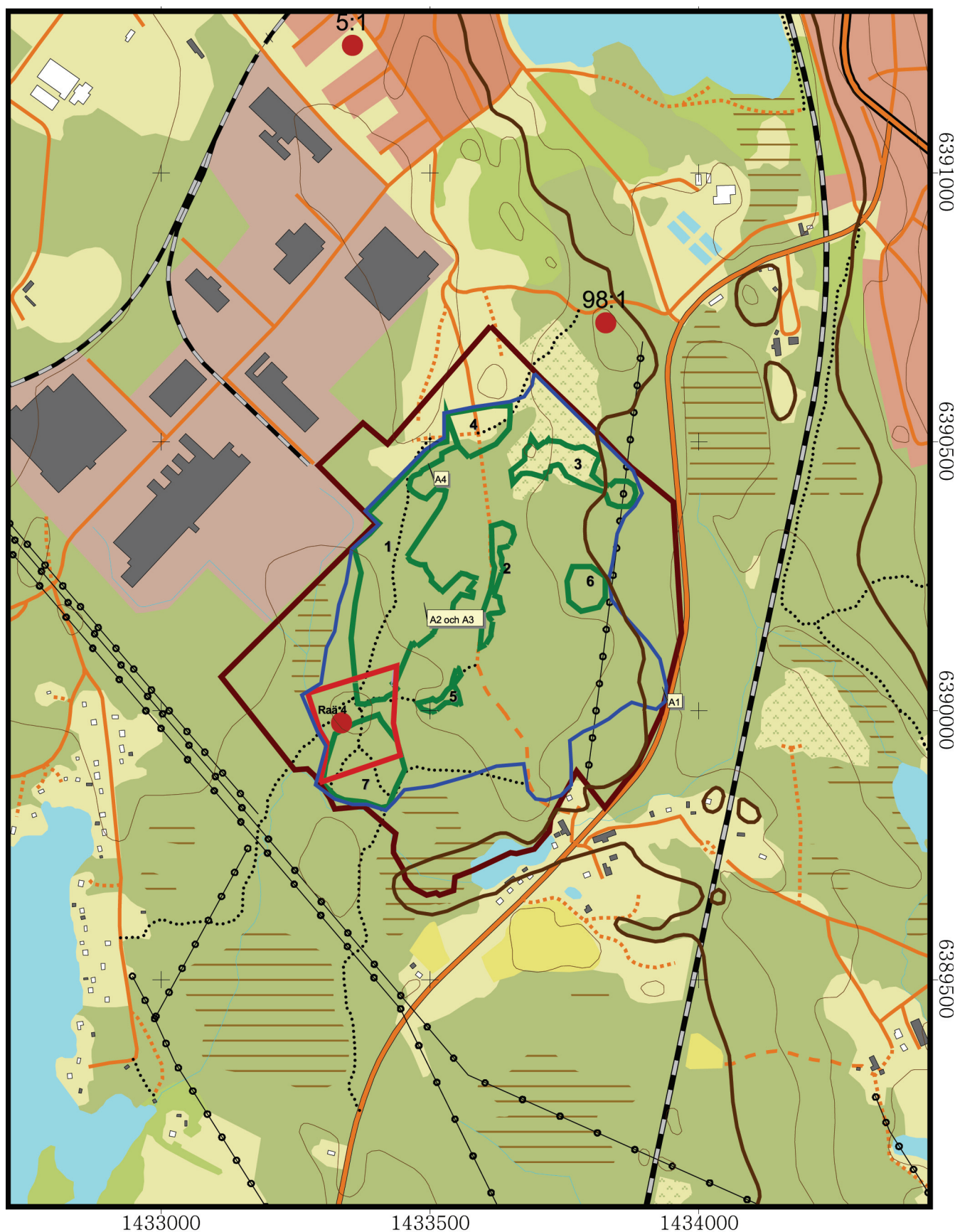
© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2007

Innehåll

Inledning.....	5
Målsättning och metod	5
Topografi.....	6
Fornlämnings- och kulturmiljö.....	6
Tidigare undersökningar.....	7
Resultat.....	9
Röjningsrösen.....	9
Undersökta anläggningar	11
Fornlämningsområdet	12
Mossodling	12
Pollenanalysen	13
Fynd	13
Sammanfattning.....	13
Administrativa uppgifter.....	15
Referenser.....	16
Tryckta källor	16
Otryckta källor	17
Arkiv.....	17
Kartunderlag	17
Figurförteckning.....	18

Bilagor

- Bilaga 1. Pollen- och makrofossilanalys
- Bilaga 2. Röjningsröse A1, i profil mot väster
- Bilaga 3. Röjningsröse A2 och A3, i profil mot sydväst

FIGUR 1. Utdrag ur ekonomiska kartans blad 6E 7g och 6E 8g. Skala 1:10 000 Förund. omr. markerat med blå linje. Teckenförkl. se sid. 8.

Inledning

Under månadsskiftet oktober-november 2006 genomförde Jönköpings läns museum en arkeologisk förundersökning på fastigheten Södergården belägen i Nässjö socken och kommun. Undersökningen föranleddes av Nässjö kommuns planer på att utvidga industriområdet Södergården. Undersökningsområdet omfattande ca 35 ha.

Arbetet i fält genomfördes av Britt Ajneborn, Anna Kristensson, Ingvar Røjder och Anna Ödeén. Fältansvarig var Anna Kristensson och rapportansvarig Anna Ödeén.

Målsättning och metod

Målsättningen med förundersökningen var att fastställa områdets karaktär, utbredning samt fornlämningarnas art. Andra frågeställningar inför undersökningen var:

- Hur stort är fornlämningsområdet till stensättningen RAÄ 4, finns anläggningar intill denna och i så fall av vilken typ?
- Finns det gravar bland de förmodade röjningsrösen?
- Hur ser den fossila åkermarken ut - är det ett eller flera röjningsröseområden, hur gamla är dessa och har de lagts upp vid olika tidsperioder?
- Hur är stensträngen uppbyggd och kan den relateras till den fossila åkermarken?

Så långt möjligt med tanke på områdets beskaffenhet dokumenterades områdets fornlämningar genom digital inmätning. En indelning av området i sju mindre röjningsröseområden gjordes och dessa beskrevs övergripande och på anläggningsnivå. Även en fältdokumentation och beskrivning av området i stort genomfördes. Tre röjningsrösen snittades med hjälp av grävmaskin och dokumenterades i profil genom fotografering med digitalkamera, ritning i skala 1:20 och beskrivning. Genom en stensträng drogs ett tvärschakt med grävmaskin. Stensträngen fotograferades med digitalkamera och beskrevs.

En översiktlig pollenanalys utfördes på en torvkärna och fyra röjningsröseprover. Kolprover samlades in i ett av rösen, A1, men har ej sänts in för ^{14}C analys. Detta beslut togs då det visade sig att det i övriga undersökta anläggningar var svårt att finna kol för analys. En intilliggande kolbotten från en resmila försämrade också dateringsmöjligheterna. Att endast datera ett röse, dessutom rumsligt avvikande, ansågs inte ge önskad kunskapseffekt.

Topografi

Utredningsområdet ligger strax sydväst om Nässjö stad intill industriområdet Södergården. Området är beläget mellan Handskerydsjön i nordöst och Spexhultasjön i sydväst. Söder om ligger Kvarntorps by med villabebyggelse och angränsande till området är en damm. Väster om finns ovan nämnda industriområde och i norr villabebyggelse och ett koloniområde. Mot öst och sydöst angränsas ytan av vägen mot Sävsjö (SE FIGUR 1).

Området är kuperat med sluttning mot sydost. Genom dess mitt går en ås med en skogsväg. Mellan höjderna är sankare marker och i områdets västra del rinner en bäck i nord-sydlig riktning. Denna omges av mossodling. I områdets norra del finns också en grustäkt. Stora delar av undersökningsytan är täckt av äldre granskog med inslag av tall. Allra sydligaste delen täcks av tät yngre granskog. På de sankare partierna är vegetationen främst lövsly. Området består av moränmark som delvis är blockig. Framför allt ytan öster om åsryggen är blockig, ställvis storblockig. Berggrunden utgörs av Almesåkraformationen (sandsten, konglomerat och skiffer) samt av diabas i utkanterna av området (SGU 1989a).

Fornlämnings- och kulturmiljö

En fornlämning finns sedan tidigare registrerad inom fastigheten - en kvadratisk stensättning, RAÄ 4. Den är 13 meter i sidan, 0,8 meter hög och i mitten är en grop. Graven ligger i områdets sydvästra del, på en höjd mellan två stigar i äldre granskog och är bevuxen med mossor och granar. På ett bergskrön ca 100 meter norr om undersökningsytan är ännu en grav i form av en rund stensättning, RAÄ 98. Den är 4 meter i diam och skadad av mopedåkning. Ytterligare 500 meter norrut är ett bronsåldersröse, RAÄ 5. Söderut ca 1 km, är tre runda rösen, RAÄ 1, 2 och 3 och omedelbart nordväst om industriområdet Södergården är en torplämning, Nytorp, RAÄ 67.

Det äldre kartmaterialet visar att området främst utgjort utmark - "Tjenlig fällemark" enligt storskifteskartan över Åkers by 1771. Genom skiftet erhöll Södergården 6 tunnland åker; *Bergslyckan med 48 stenrör och Östgårdet med 42 stenrör och 6 holmar* (Castegren 1964). Generalstabskartan visar att området till största delen var skogsbeväxt kring år 1870. Den ekonomiska kartan från 1953 visar detsamma, bortsett från åkerlyckor i områdets norra delar samt en mindre åker väster om bäcken invid graven RAÄ 4 (Kristensson 2005). Koloniområdet på undersökningsytans norra del finns också med på den ekonomiska kartan från 50-talet och det troliga är att en av åkerlyckorna tillhörig Södergården i Åkers by har omvandlats till kolonilotter. Södergårdsskogen används i dag till stor del som rekreationsområde.

Tidigare undersökningar

I det aktuella området har tidigare en arkeologisk utredning gjorts (Kristensson 2005). Dessutom har ett flertal utredningar och undersökningar utförts av Jönköpings läns museum i omgivningarna kring Nässjö stad.

Inför en planerad utbyggnad av Sörängens industriområde, som är beläget ca 2,5 km nordost om Södergården, utfördes två utredningar på 1990-talet. Under dessa noterades fossila odlingslämningar, eventuella gravar samt lämpliga förhistoriska boplatslägen (Vestbö 1991, Engman 1999).

Mellan Södergårdens och Sörängens industriområden planeras byggnation av Södra vägen. Med anledning av detta projekt gjordes 2004 en utredning vars västra delar tangerar föreliggande undersökningsområde. Under utredningen inför Södra vägen påträffades främst röjningsrösen (Ameziane 2004, 2005).

Inför byggnationen av Nässjö golfbana, som är belägen ca 4 km nordnordväst om Södergården utfördes kartering och undersökningar av röjningsrösen. Ett av dessa röjningsrösen fick en datering till 800 e. Kr. (beta 36913) (Jansson manus och där anförd litteratur, Vestbö, rapport under arbete).

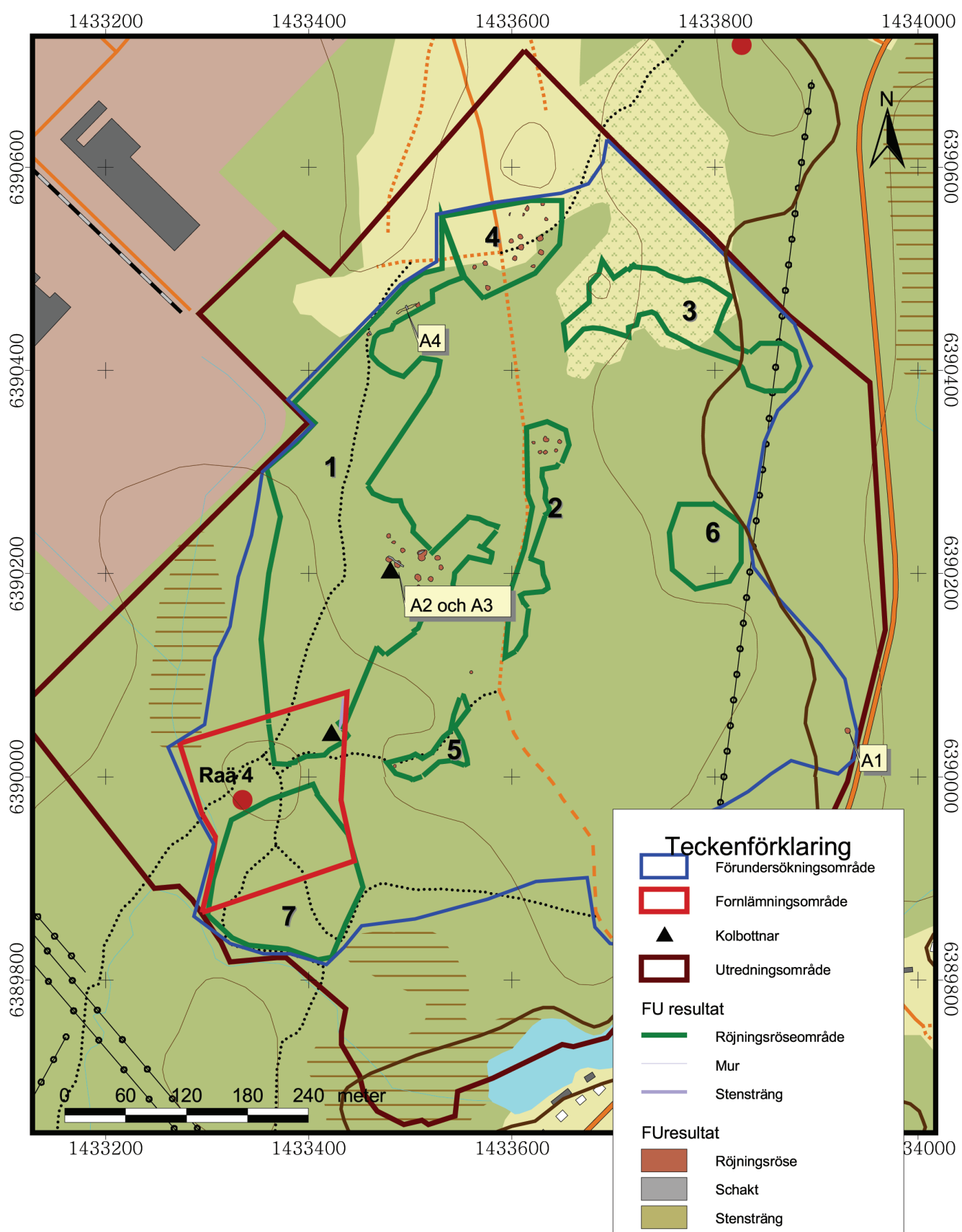
I samband med ny vägsträckning av riksväg 31 gjordes under 1990 och 1991 flera undersökningar av fossil åkermark och förhistoriska boplatslämningar (Gustavsson 1992, Jansson, manus). Röjningsrösen var mellan 2 och 12 meter i diam och flera var gravlika. Två dateringar från undersökta röjningsrösen finns; ett av dem från ett röse med en tydlig äldre kärna som daterades till 517-394 f.Kr. (beta 44019). Det andra fick en medeltida datering 1324-1433 e.Kr. (beta 44018).

En arkeologisk förstudie utfördes inför planerad vägdragning i Hunseberg, nordost om själva stadskärnan, under denna framkom dock inget av antikvariskt intresse (Nordström 1996).

Inför utbyggnaden av Gamlarps industriområde, 4 km norr om Södergården, har flera utredningar och en förundersökning genomförts (Engman 2000a, b, Ytterberg 2003, Borg 2005). Områden med fossil åkermark, kolbottnar och kolningsgropar har registrerats. Dateringarna utifrån kolprover är något motsägelsefulla men området kan ha en första brukningsfas under yngre bronsålder med förnyade aktiviteter under efterreformatorisk tid.

Vid byggnation av Västra vägen genomfördes en arkeologisk slutundersökning år 2000. Området ligger ca 2,5 km nordväst om Södergården. Under denna undersökning framkom en äldre bronsåldersgård i form av bl.a. två treskeppiga långhus och ett antal härdar. Bronsåldersgården överlagrades av såväl röjningsrösen som stenröjda ytor (Hylén 2001).

En undersökning utfördes 1971 vid Nässjö gamla kyrka där delar efter två äldre kyrkor påträffades (Jansson manus).

FIGUR 2. Översiktskarta. Endast några av røjningsrösenä är inmätta och med på kartan.

Resultat

En av målsättningarna med föreliggande undersökning var att genom dokumentation och kartering avgränsa områdets fornlämningar rumsligt. Eftersom endast delar av ytan var avverkad och andra områden ej undanröjda från avverkat timmer och ris försvårades detta arbete. Dessutom gjorde de sankare partierna vissa ytor svårframkomliga för grävmaskinen och planerade undersökningar av utvalda röjningsrösen fick därför omflyttas. Dock har, så långt möjligt utifrån rådande markförhållanden, den vetenskapliga målsättningen och tillhörande frågeställningar följts.

Under utredningsarbetet framkom en terrasskant samt ett par stentippar. Dessa anläggningar finns beskrivna i utredningsrapporten och mättes då också in digitalt. Terrasskanten avfärdades dock under förundersökningen som tätkant och dokumentationen av stentipparna ansågs avslutad.

Röjningsrösen

Den kuperade terrängen i området, med sankare partier mellan åssträckningar och höjder gav en naturlig avgränsning av sju röjningsröseområden (SE FIGUR 2). Det var på de högre partierna som rösen var belägna.

Röjningsröseområde 1. Sträcker sig i nord-sydlig riktning, är ca 500 meter långt och 30-200 meter brett. Området är beläget på en höjd med sankmark i öster och sankmark och industriområde i väster. I norr är kolonilotter. Område 1 är beväxt med äldre granskog, förutom de norra delarna som har nyplanterad gran. I området finns ca 200 röjningsrösen, 2 stensträngar och 2 kolbottnar. Rösen är 3-7 meter i diam och 0,5-1 meter höga med välvd profil samt övermossade och med en stenstorlek på 0,1-0,3 meter. Vissa är upplagda mot jordfasta block. Två röjningsrösen (A2 och A3) och en stensträng (A4) är undersökta i området.

Röjningsröseområde 2. Är beläget utmed åsryggens norra del och öster om befintlig skogsväg. Omges av sankare partier och i öster av blockrik mark, där marken till synes inte varit föremål för någon odling eller röjning. Äldre granskog växer i område 2 som är ca 250 meter långt och 10-50 meter brett, i nord-sydlig riktning. Här finns ett 30-tal rösen med likartad karaktär som i område 1.

Röjningsröseområde 3. Är drygt 200 meter långt och 10-70 meter brett med en öst-västlig huvudriktning. Äldre granskog växer i västra delen och tät, yngre granplantering med inslag av lövsly i öster. Norr om område 3 är grustakten, i öster korsas den av en kraftledning och i söder och väster avgränsas området av sankmark. Rösen i området är ca 50 till antalet och liknande de i område 1. Dock är dessa något mindre övermossade, vilket kan bero på en viss skillnad i omgivande vegetation (SE FIGUR 3).

Röjningsröseområde 4. Här finns ca 20 röjningsrösen som har en

FIGUR 3. Röjningsröse i område 3. Foto: Anna Kristensson.

FIGUR 4. Röjningsröse i område 7. Foto: Anna Kristensson.

FIGUR 5. Röjningsröse A1. Foto: Lasse Ericsson.

FIGUR 6. A1, i profil. Foto: Britt Ajneborn.

annan karaktär än rösen i övriga områden. Rösen är ca 5 meter i diam och 0,3-0,5 meter höga. Stenstorleken är större än i övriga områden; 0,2-0,5 meter. Norr om röjningsröseområde 4 är kolonimrådet, där också en sentida stenmur finns samt grustakten. I väster går en väg och i söder samt öster är något sankare marker med nyplanterad gran. Område 4 är 50-100 x 50-75 meter i öst-västlig riktning och mer öppet än övriga. Det har inslag av lövträd och detta tillsammans med stenmuren ger intryck av sentida hävdad mark, eventuellt i form av ett torp. Enligt mantalslängderna på 1850-talet fanns dock inga torp under Åkers by, däremot backstugor. Under Åkers Södergård är följande backstugor upptagna: Rydboholm, Idekullen och Åkerslund (Castegren 1964). På 50-talets ekonomiska karta finns i detta område åkerlyckor tillhöriga Åkers by. Det är troligen en av dessa lyckor som har tagits tillvara, färdigröjda och därmed lättbrukade, som kolonilotter.

Röjningsröseområde 5. Ligger sydväst om den skogsbilväg som sträcker sig på åsryggen genom området. Runt omkring är lägre, sankare och mer blockiga partier. Område 5 är ca 100 meter långt och 10-30 meter brett i huvudriktning nordöst-sydväst och består av ca 15 rösen. Rösen är 2-3 meter i diam, omkring 0,3 meter höga och har en mer flack profil än i övriga områden. De innehåller 0,2-0,4 meter stora stenar och är övermossade. I området växer framför allt äldre granskog men glesare, gräsbevuxna partier finns också.

Röjningsröseområde 6. Är beläget på en höjd strax väster om en åsrygg med tillhörande kraftledning. I söder, väster och norr är lägre, våtare marker. Området är ca 80 x 80 meter och har omkring 40 rösen. Dessa är likartade de i område 1 d.v.s. 3-7 meter i diam och 0,5-1 meter höga med en stenstorlek på 0,1-0,3 meter. Rösen är övermossade och omgivna av tät, ca 20-årig granskog.

Röjningsröseområde 7. Ligger i undersökningsområdets allra sydligaste del på en höjd med åsen i norr, sank mark i öster, bäcken i söder och något sank mark i väster. Rösen är likartade de i område 1, dock inte lika övermossade vilket troligen beror på vegetationen i området (se FIGUR 4). De är belägna på en höjd och utmed dess sluttningar. Här växer ung granskog och lövsly. Strax väster om område 7 ligger den kvadratiske stensättningen RAÄ 4.

I undersökningsområdets allra östligaste del, gränsande mot Sävsjövägen, låg ett ensamliggande röjningsröse (A1). Detta var 5,5 meter i diam, 0,4 meter högt och med stenstorlek 0,1-0,4 meter (se FIGUR 5 OCH 6). Röset var ensamliggande och hörde alltså inte till något av de andra röjningsröseområdena men undersöktes p.g.a. dess något gravlika karaktär (se nedan). Röset låg på en platta i en östsluttning och omgavs av yngre tätväxande granskog.

I området påträffades också två runda kolbottnar efter resmilor. Det är vanligt att kolbottnar påträffas i röjningsröseområden. När kolmilorna skulle anläggas var det viktigt att välja en plats som var torr och jämn (Hennius 2005. s. 50). Om så inte var fallet måste

platsen röjas på rötter och sten och därmed blev ett redan röjt område ypperligt att bedriva kolning på. Därför är det inte omöjligt att det finns fler kolbottnar i området som inte upptäckts under förundersökningen p.g.a. kvarliggande ris efter avverkningen.

Undersökta anläggningar

I området är fyra anläggningar snittade och undersökta: A1-4. I åtanke här bör finnas de arbetsförhållanden som rådde under dokumentationen av anläggningarna; ca 15 cm snö och närmare -10 grader, vilket försvårade arbetet.

Röjningsröset A1 undersöktes på grund av dess gravlika karaktär. Det var mer vällagt än övriga och detta tillsammans med stenmaterialet och rösets läge topografiskt gav indikationer på att detta kunde vara en grav. Rösets diam var 5,5 meter, höjden 0,4 meter och stenstorleken 0,1-0,4 meter, mot anläggningens botten framkom det största stenmaterialet (se BILAGA 2). Ett fåtal stenar var av kvarts eller kvartsit. Mellan stenarna fanns en fyllning, ca 0,4 meter djup, av brun humus blandad med sot och kol. Underliggande lager bestod av brungul, grusig morän med inslag av sten. I anläggningens toppskikt fanns mer löst liggande stenar samt sentida skräp vilket tyder på att detta är recent material. Inga andra konstruktioner, varken yttre eller inre kunde iakttas i anläggningen. Ej heller kunde i A1 konstateras spår av brandgrav eller mörkfärgning efter skelettgrav och därför drogs slutsatsen att detta var ett röjningsröse. Kol och sotlagret i röset var till synes tillhörigt en skogsbrand. Det kan också vara en mer avsiktlig bränning av området. På skifteskartan från 1771 benämns området "Tjenlig fällemark". Fälle innebär att området brändes med jämna mellanrum för att förbättra betet (Häggström 2006, s. 60). När röset var färdigdokumenterat i profil schaktades stenmaterialet bort för att i plan undersöka underliggande lager. Där kunde i moränen iakttas 4-5, ca 0,1 meter breda och 0,5-1,5 meter långa, parallella mörkfärgningar. Detta kan eventuellt röra sig om årderspår, men spåren var diffusa och avbröts ställvis av stenar och grusigare partier. Därför var en säker tolkning svår att göra.

Röjningsröse A2 och A3. Dessa var belägna inom röjningsröseområde 1. Ett långschakt drogs genom båda rösena samt genom ytan mellan anläggningarna för att söka spår efter odling i form av röjda ytor och åkerhak.

Röjningsrösena var likartade i sin uppbyggnad och beskrivs därför här gemensamt. Till skillnad från A1 var dessa rösen luftiga, utan jordfyllning och till största delen stenbemängda. Därför ger dessa också ett ungt intryck d.v.s. från efterreformatorisk tid. A2 och A3 var 5-6 meter i diam och 0,6-0,8 meter höga med välvd profil. Höjden visade sig, efter att anläggningarna snittats vara 1-1,1 meter och en dryg tredjedel hade alltså varit dold under markytan. Stenstorleken var 0,1-0,8 meter, A3 hade något större inslag av stora

FIGUR 7. Röjningsröse A2, snittat. Foto: Anna Kristensson.

FIGUR 8. Röjningsröse A3, snittat. Foto: Anna Kristensson.

stenar (se bilaga 3). Den jord som fanns i röset bestod av mörk, humös mylla och underliggande lager var rödbrungul siltig morän. Skiljda brukningsfaser eller lager i röjningsrösenas profil gick inte att urskilja. Inte heller kunde åkerhak konstateras i schaktet mellan röjningsrösen. Här växte dock en stor tall varför eventuella odlingsspår kan ha förstörts.

Ytterligare ett röjningsröse snittades inom område 1, men dokumenterades inte. I sin uppbyggnad var det likartat de övriga inom området (A2 och A3).

Stensträng A4. Låg i undersökningsområdets nordvästra del, inom röjningsröseområde 1. Stensträngen var ca 20 meter lång, 0,5-1 meter bred och 0,4 meter hög, vid anläggandet 0,8 meter. Den bestod av övermossade stenar i storlek 0,1-0,6 meter och låg i nordöstlig-sydvästlig riktning. Ett tvärschakt drogs genom stenstängens. Den var uppbyggd i skalmursteknik med de största stenarna på 0,6 meter i kanterna och blandat stenmaterial emellan, övervägande stenmaterial var 0,2 meter. Stensträngen bör vara samtida med omkringliggande rösen och alltså anlagd under efterreformatörisk tid.

Fornlämningsområdet

Området omkring den sedan tidigare registrerade fornlämningen, RAÄ 4 kunde p.g.a. den täta vegetationen och den svårframkomliga terrängen inte undersökas närmare. Ett fornlämningsområde rekommenderades dock omkring graven som skydd samt för att graven ska komma till sin rätt och kunna förstås i sitt sammanhang i landskapet (se FIGUR 2). Omkring 100 meter omkring stensättningen har undantagits, något mindre mot sydväst, där bäcken istället bildar en naturlig gräns. Sammanlagt blir det en yta på drygt 2 ha inom undersökningsområdet och inom denna finns, förutom stensättningen, röjningsrösen, en kolbotten och en stensträng. På så vis bevaras en representativ del av hela områdets miljö med dess olika typer av anläggningar från olika tidsperioder. Graven är nu delvis dold av ris och grenar och det vore önskvärt att detta röjdes undan.

FIGUR 9. RAÄ 4, den kvadratiske stensättningen. Foto: Anna Kristensson.

Mossodling

I områdets västligaste delar utmed och sydväst om bäcken påträffades en plan yta med sju parallella, 120 meter långa diken i östvästlig riktning. Dikena är 0,8-1 meter breda i marknivå, v-formade med rundad botten och ca 0,4 meter djupa. Detta är troligen spår efter mossodling, en form av åkerbruk som utnyttjades för odling av säd från mitten av 1800-talet och ca 100 år framåt. På det här sättet vanns ny odlingsmark och många av dessa företag fick statligt stöd. Sädesslagen som odlades var havre och korn, de är minst frostkänsliga. Bruket av mossodlingar försvann i och med att tyngre maskiner gjorde intåg i jordbruket, mossarna hade inte bärighet för dessa. Men det var inte heller alla utdikningsföretag som lyckades.

De utdikade markerna sjönk ihop efter några års brukning och lades öde. Nu syns de som parallella diken i landskapet (Engman 1998). Mossodlingen på Södergårdens ägor är på 1954 års ekonomiska karta upptagen som åkermark, idag växer här granskog.

Pollenanalysen

En torvkärna samt fyra röseprover sändes in för konsultation, fanns det förutsättningar att lyckas med pollenanalyser vid Södergården? Torvkärnan togs ur mossen intill Kvarntorpsdammen och röseproverna ur A2 och A3 (se bilaga 1).

Röseprovet, prov 3, togs ur A3. När jorden i detta prov avsattes fanns granen i landskapet och både råg och korn odlades i närheten. Vilken tidsperiod det handlar om kunde dock inte avgöras.

Torvkärnan visade att torvlagerföljden var bildad under den tid som odling pågått i området. Tiden då granen kom till området, ca 800-1000 e.Kr. finns också med i torvkärnan, samt en tidsperiod då enen ökar kraftigt, vilket visar på att fastigheten blivit betesmark. En hallonkärna påträffades också i torvkärnan.

Förutsättningarna för vidare analyser var goda. Dock var detta, som tidigare nämnts, en konsultation och inga mer ingående analyser utfördes, beroende på att en slutundersökning inte är aktuell för rubricerat område.

Fynd

Inga fynd tillvaratogs vid förundersökningen.

Sammanfattning och vidare åtgärder

Under hösten 2006 genomförde Jönköpings läns museum en arkeologisk förundersökning på fastigheten Södergården, Nässjö socken och kommun. Anledningen till undersökningen var att Nässjö kommun planerar att utvidga industriområdet Södergården.

I området finns en tidigare registrerad fornlämning RAÄ 4; en kvadratisk stensättning. Runt denna fastställdes nu ett fornlämningsområde för att graven ska komma till sin rätt och förstås i sitt sammanhang.

I övrigt fanns fossil åkermark i form av röjningsrösen, stensträngar samt kolbottnar.

Röjningsrösen delades upp i röjningsröseområden som beskrevs och dokumenterades samt så långt som möjligt mättes in digitalt. Tre rösen snittades med grävmaskin och dokumenterades i profil. Ett av dessa var gravliknande men visade sig vid närmare undersökning också vara ett röjningsröse. En trolig datering av röjningsrösen är efterreformatorisk tid.

Genom en av stensträngarna drogs också ett tvärschakt för dokumentation i profil. Även denna, som var uppbyggd i skalmursteknik,

FIGUR 10. Ingvar Røjder tar torvkärnan ur mossen. Foto: Anna Kristensson.

bör höra hemma i efterreformatorisk tid.

Jönköpings läns museum anser inte att området, undantaget fornlämningsområdet, kräver fler antikvariska insatser. Länsstyrelsen beslutar om vidare åtgärder.

Referenser

Tryckta källor

- Ameziane, J. 2004. Arkeologisk utredning etapp 1. *Södra vägen - inför den nya vägsträckningen*. Nässjö socken och kommun. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 2004:66. Jönköping.
- Ameziane, J. 2005. Arkeologisk utredning etapp 2. *Inför Södra vägen. Ny vägsträckning i utkanten av Nässjö*. Nässjö socken och kommun. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 2005:59. Jönköping.
- Borg, J. 2005. Arkeologisk utredning etapp 2. *Gamlarp, område A2. Karteing av fossil åkermark och sökschaktsgrävning inför utbyggnad av industriområde*. Nässjö socken och kommun. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 2005:16. Jönköping.
- Cassel, K. 2005. (red.) *Arkeologiskt program för Jönköpings läns museum*. Jönköping.
- Castegren, E. 1964. *Äldre tiders Nässjö. Nässjö socken intill tiden för järnvägens tillkomst*. Nässjö.
- Engman, F. 1998. Vårt dagliga bröd - jordbruket under 1900-talet i Kalmar län. I: Johnsson, B. (red.) *"Så var det på min tid." Länsbor minns: beredskapen, skolan och hur vi levde*. Kalmar läns årsbok 1998. Kalmar.
- Engman, F. 1999. Arkeologisk utredning etapp 1. *Förhistoriskt och medeltida kulturlandskap - fossil åkermark, gravar, boplatslägen. Inför planerad byggnation inom Sörängens industriområde*. Nässjö socken och kommun. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 1999:03. Jönköping.
- Engman, F. 2000 a. Arkeologisk utredning etapp 1. *Gamla saker i Gamlarp. Utredning i samband med utvidgning av Gamlarps industriområde*. Nässjö socken och kommun. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 2000:13. Jönköping.
- Engman, F. 2000 b. Arkeologisk utredning etapp 2. *Fossil åker i Gamlarps industriområde*. Nässjö socken och kommun. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 2000:25. Jönköping.
- Gustavsson, A. 1992. Arkeologisk undersökning. *Delundersökt järnåldersboplatz Nässjöbyn stg 42*. Nässjö socken och kommun. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 1992:15. Jönköping.
- Hennius, A, Svensson, J, Ölund, A & Göthberg, H. 2005. *Kol och tjära - arkeologi i norra Upplands skogsmarker. Undersökningar för E4*. Upplandsmuseet. Arkeologisk rapport 2005:02. Uppsala.
- Hylén, H. 2001. En 4000 år gammal gård utanför Nässjö. I: Flodin, I. & Modig, A. (red.) *Möten med forntiden*. RAÄ, Stockholm.
- Häggström, L. 2006. *Skörd, slakt och smide. Arkeologiska spår av landsbygdens näringar under vikingatid och medeltid i norra Småland och södra Västergötland*. Jönköping.
- Kristensson, A. 2005. Arkeologisk utredning etapp 1. *Röjningsrösen i Södergårdens. Inför planerad utvidgning av Södergårdens industriområde*. Nässjö socken och kommun. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 2005:40. Jönköping.

Nordstöm, M. 1996. Arkeologisk förstudie. *Inför planerad väg vid Hunseberg*. Nässjö socken och kommun. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 1996:12. Jönköping.

SGU 1989a Berggrunden i Jönköpings län.

SGU 1989b Karta över känslighet för infiltration av föroreningar i Jönköpings län. Sveriges geologiska undersökningar, ser Ah nr 11 Specialkarta.

Vestbö, A. 1991. Arkeologisk utredning. *Sörängens industriområde*. Nässjö socken och kommun. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 1991:20. Jönköping.

Ytterberg, N. 2003. Arkeologisk utredning etapp 2 och förundersökning. *Gamla saker och inte fullt så gamla saker i Gamlarp. Områden med fossil åkermark undersökta i Gamlarps industriområde*. Nässjö socken och kommun. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 2003:27. Jönköping.

Otryckta källor

Jansson, K. Opublicerat rapportmanus. Arkeologiska undersökningar i samband med ny sträckning för riksväg 31. Jönköpings läns museum.

Vestbö Franzén, A. Information om kartering och undersökning vid Nässjö golfbana. Muntligen meddelat 070222.

Arkiv

Jönköpings läns museums arkiv. Jönköping.

Kartunderlag

Ekonomiska kartans blad 6E 8g och 6E 7g 1954. Skala 1:10 000.

Figurförteckning

Figur 1. Utdrag ur ekonomiska kartan.....	4
Figur 2. Översiktskarta	8
Figur 3. Röjningsröse i område 3.....	9
Figur 4. Röjningsröse i område 7.....	10
Figur 5. Röjningsröse A1.....	10
Figur 6. A1, snittat.....	10
Figur 7. A2, snittat.....	11
Figur 8. A3, snittat.....	11
Figur 9. RAÄ 4, stensättningen.....	12
Figur 10. Torvkärna tas ur mossen.....	13

Björn Gedda ArkeoBotanik

Södergårdens industriområde, Nässjö kn.

Pollenanalys och makrofossilanalys till förundersökning

Uppdrag

Översiktlig pollenanalys av en torv torvkärna och fyra röseprover. Utplock av växtmakrofossil för eventuell datering av torven.

Resultat

Till att börja med måste jag säga att det var synd att platsen inte gick vidare eftersom det verkade finnas vissa förutsättningar för att lyckas med pollenanalyserna

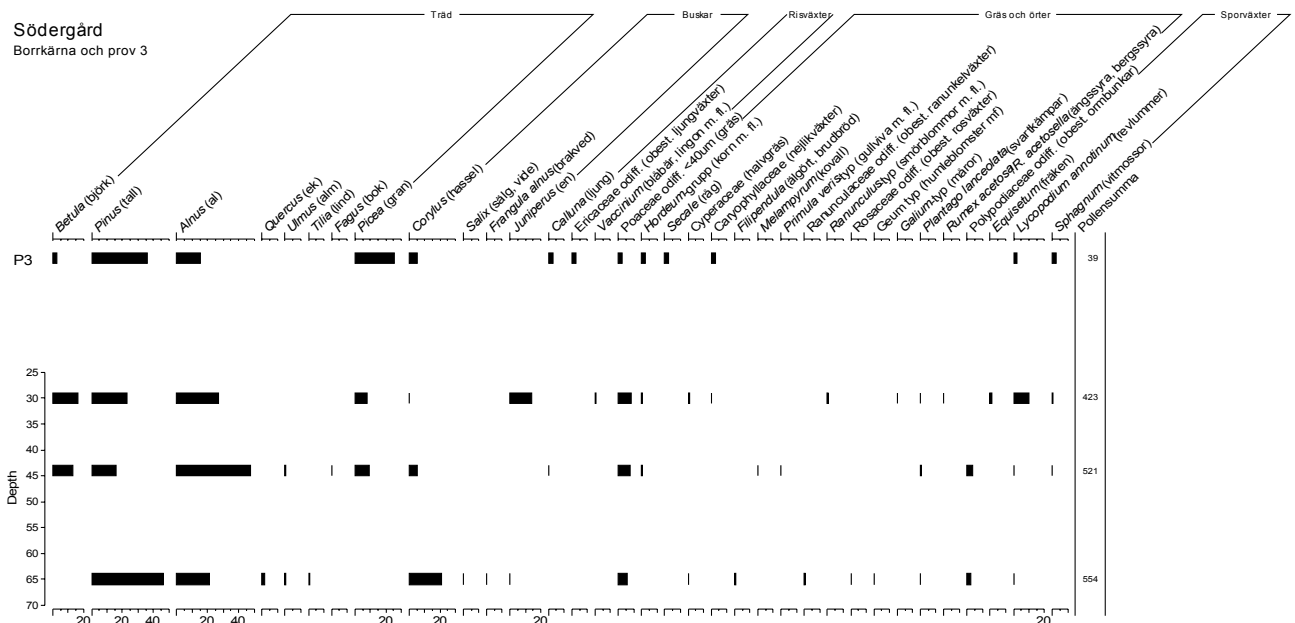

Fig 1. Pollendiagram, Södergård.

Från torvkärnan preparerades sju pollenprov och av dessa valdes tre ut för en första analys. Syftet med analysen var i första hand att ta reda på om förutsättningar fanns för en ingående analys och om torvens bildningstid verkade stämma överens med den förväntade odlingen vid röseområdet intill. Analysen visade att torvlagerföljden var bildad under en tid då odling pågick i området. Både *Hordeum* (korn) påträffas i proven från 30 och 44 cm djup men inte vid 65 cm. Samma sak gäller *Picea* (gran) vilket gör att vi kan säga att tiden då granen etablerades i området, ca 800-1000 år e. Kr., finns representerad. *Juniperus* (en) ökar kraftigt vid 30 cm vilket kan tyda på att området eller delar av området, eftersom (*Hordeum* fortfarande påträffas) blivit betesmark.

När jorden i P3 avsattes har granen fått ett fast grepp om landskapet och såväl *Secale* (råg) som *Hordeum* odlades i närheten. Om det är ett recent prov eller ett från järnåldern går emellertid inte att avgöra.

Tabel 1. Makrofossilanalys av torvkärnan.

Makro	55 cm	hallon 1
	34 cm	-

Torvkärnan innehöll väldigt låga mängder bestämbara makrofossil, och det enda fyndet som påträffades var en hallonkärna. Det kan vara bra att tänka på att sträva efter att ta en större kärna nästa gång för säkerhets skull.

Slutsatser

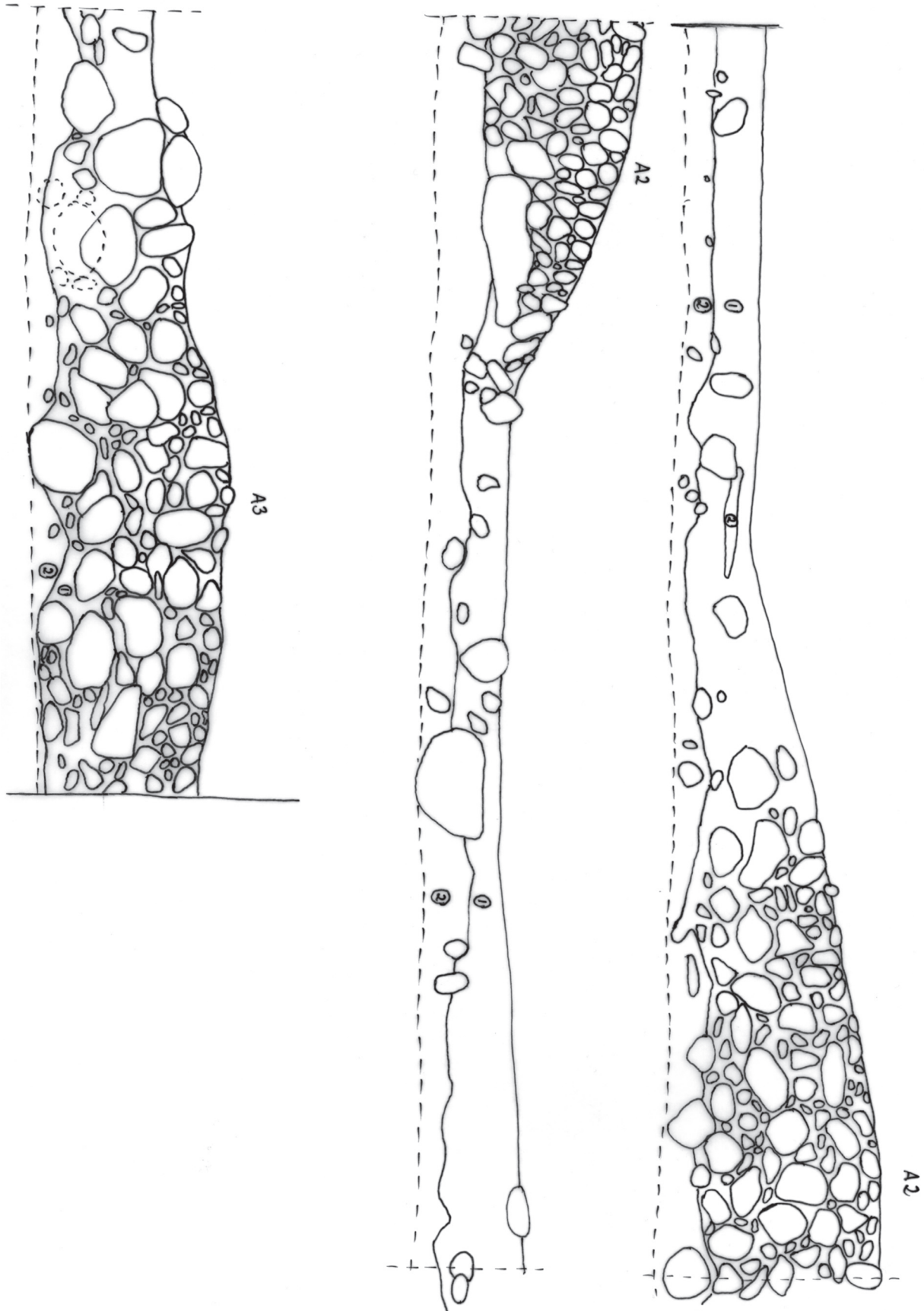
Synd att det inte gick vidare.

/Björn Gedda
2007-01-22

Bilagor: Faktura

Bilaga 2. Röjningsröse A1 i profil mot väster.

Bilaga 3. Röjningsröse A2 och A3 i profil mot sydväst.

Arkeologisk rapport 2007:22
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM